

Een vlag, die de lading niet meer dekt

Wie door oude steden dwaalt kan er aan antieke fraai bewerkte gevelsteen en schoone inscripties soms zijn hart ophalen.

Als men bijvoorbeeld zwerft door de oude stadjes langs den Wezer, in het Ravensbergerland, in Lippe. Tal van fraai uitgesneden inscripties in den dwarsbalk boven de dubbele deuren der boerenhuizen verraden daar dat vroeger zin eens woonde in de harten van het voorgeslacht, dat die stadjes bouwde, dan in de harten van het kroost, dat thans hun plaatsen — behalve hun plaatsen in de kerk des Zondags — inneemt.

Soms ontdekt men aan een gevelsteen, hoe een gebouw aan zijn oorspronkelijke bestemming onttrokken werd. We bemerkten eens hoe achter een gevelsteen, die 't opschrift droeg:

„Linne-weeversgilde“.

als we ons goed herinneren zooiets als een jeneverbranderij schuil ging. Het zij er bij gevoegd: de stokerij was niet clandestien. En boven den toegang van een politiebureau, waar dus vandaag de H. Hermandad zijn bedrijf uitoefent, lezen we eens in een zeer fraaien gevelsteen:

Seminarium Ecclesiae ac Reipublicae
Cognitio linguarum
Clavis scientiarum¹⁾,

waaruit we concludeerden, dat de Heeren Stichteren van dat gebouw niet zoozeer aan een Spinhuis dan wel aan een Leerhuis, een Gymnasium ofte een Latijnsche School hebben gedacht zoo omstreeks 1631.

Eens was de tegenstelling tusschen hetgeen was en hetgeen is zelfs schrijnend. Dat was, toen we in den gevel van een huis van niet nader te omschrijven, maar „verdacht“ allooï lazen:

„Es schütze uns des Herren Gunst
Vor Wasser und vor Feuersbrunst,
Psalm 121: 8“²⁾.

Aan deze dingen moesten we denken, toen ons dezer dagen onze oude vertrouwde De Westlander in handen kwam. Opeens zagen we hem voor ons, den redacteur uit vroeger dagen, den verleden jaar overleden „Amaldi“, wijlen De A. H. van Minnen, die in De Westlander jarenlang zoo goede anti-revolutionaire leiding gaf. Het oude devies stond nog „in den gevel“: Voor God, Nederland en Oranje. Dat is van overlang de zinspreuk van dat oude streekblad uit het Westland, Edoch; wát thans dat blad voor God, Nederland en Oranje nog wil, is uit zijn inhoud niet meer op te maken. De zinspreuk staat op de frontpagina nèt zoo verweesd en precies zoo vereenzaamd als dat laatste schrijnende duitse gevelinschrift. De kolommen van de krant hebben met God niets, voor Nederland weinig en voor Oranje al evenmin iets van doen.

Ja, met God nog wel iets.

Het blad is kortweg profaan.

Het brengt een soort vervolg-beeldroman voor de Jeugd: Avonturen van Drupple, Boo-boo en 'n kuiken-dief. En daarin wordt — in het nummer van 8 Juni 1951 — wel zeer profaan gesproken over den engel Gabriël, die naar de Schrift „voor God staat“. En bovendien wordt de eere, die aan Gabriël's God alleen toekomt, gegeven aan dezen Bode.

Erger nog.

De redactie is daarop gewezen.

En verontschuldigt zich met de mededeeling: We krijgen de copie „kant en klaar van een uitgeverij-firma. Wij hebben de betreffende zinsprek eens nagelezen en begrijpen er al evenmin veel van“.

Aldus een van de opvolgers van Amaldi.

De heer G. Karman.

Die redacteur vaart onder valsche vlag.

In dit geval ware verwijdering van den gevelsteen zeer verkieselijk.

Nóg beter: laat dat „Voor God, Nederland en Oranje“ staan.

En doe daarna.

Reformeer uw pers!

Wat ge nu onderneemt, schrijnt.

Voelt het Westland dat niet meer?

D. E. C.

1) „Kweekschool voor de Kerk en het Gemeenebest. De kennis der talen is de sleutel tot de wetenschappen“.

2) „Bescherm ons des HEEREN hand
Voor overstroming en voor brand.
Psalm 121: 8“.

In Psalm 121: 8 staat: „De HEERE zal uwen uitgang en uwen ingang bewaren van nu aan tot in eeuwigheid. D. E. C.“

een bezoek aan de diverse kampen der Amboneezen, die door heel ons land verspreid liggen. Reeds zijn hier en daar „noodkerkeraden“ gekozen“.

De Lindeboom voegt hiaraan toe:

„De actie van de zijde der kerken ond. art. 31 K.O. is dus rechtstreeks tegen het werk der gezamenlijke kerken gericht en moet niet alleen overbodig, maar ook ongewenscht worden genoemd. En het verwijt, dat

ij Gods eisch als „partijen“ niet. En als (b.v. in 9: 8 maar Noach en de aarde, e vleesch, dat delijk, dat het opgaat: alleen er aan ge- le ander vindt ren mag, dat n den handel dat hem en gestelde orde- en wezen zal. usschen Gen. et over de on- toamische la geen worden opge- iat het op in ns, anorgani- dag-en-nacht, t van een aan s“) ten goede nomie, dan ondigd ten de en toehoo- i beschikking sche therapie daarvan aan- afkondiging is er geweest wezen; neen: positie van it een nieuwe vloed (mah- : de nu aan- ond“, Bilder- broken door gd, door een 7: 7, 10, 17; zijn, er komt nabul duidt letiging, ver- is het afge- wsche woord

n universeele aatuur meer, aakt, worden un aard — ken, en de k plan: Hij

trlijk anders. leele met die ten deele — die gerefor- men uitelaten „belofte“. Er anderen b.v. e o n d i t i e (hetgeen vatten): dat alleen „in .w., wie niet k a t e g o e r en gewis o k g e e n often nu re- n beter zeg- God gedane en diathéké, ind: dat de want als ze ijn (2 Petr. dus hij Zen- elofte, prin- often onder- adeverbond, mentsteeken eken in een e s p r o e ldt ook van het kader, e heeft. Het

s Gods aan- zal, gaat 't Noach belofte aan ed, dat zich n gezin, de Noach, die, vrouwden „Gode mede- zich verblij- als werken re Chris- uit hetgeen aakt, zijn : de schat- zijn brengt, a voor zijn

zaad, zijn gezin, zijn kerk; hij mag op den dag van der wereld wedergeboorte, zooals later vader Abraham gedaan heeft, „den dag van Messias“ zien als nu bereid, en vastgelegd: geen vloed zal meer den bodem loswoelen, waarop de strijd van slangenzaad en vrouwenzaad zich zal voltrekken naar het gemaakt bestek. De strijd gaat door. Terecht merkt dan ook Heidegger op, dat Gods voornemen, om niet meer door een katastrofe als de zondvloed geweest is, storend in te grijpen op den loop der dingen, en het proces van consummatie der geschiedenis, geenszins terugkomt op, dan wel iets afdoet van de vervloeking, die na den zondeval over het aardrijk uitgesproken ligt, of over eenige andere creatuur.

In dit verband is nog een andere opmerking van Heidegger de aandacht waard. We hebben wel eens gesproken over het feit, dat Petrus de door de dwaal- leeraars van zijn tijd gelijkt formule: „de bradutès-van-den-Kurios“ (de traagheid-van-den-Heere), welke formule een technische term schijnt geweest te zijn, en een „hapax“ is, en waarmee die valsche leeraars wilden aannemelijk maken, dat de Heere retardatie tot incidenteele wèt gesteld had, als wetenschappelijke formule afwijst. De Heere doet niet aan „bradutès“, maar is lankmoedig over ons. Een tegenhanger treffen we bij Heidegger. Die spreekt zoo maar losweg over de belofte Gods, in Gen. 8: 21, om voor de totaliteit der wereld den ondergang niet meer te accelereren, te versnellen. Dat zeggen heeft alleen zin op het standpunt, waar men zegt: zoo'n zondvloed is een zekere acceleratie van het oordeel. Inderdaad, het eene en het andere kan men zeggen, op het standpunt van de „w a a r n e m i n g s t a a l“. Men kan het zeggen, op dezelfde anthropopatische manier, als waarop de bijbel herhaaldelijk, met kleine kinderen kinderlijk omgaande, spreekt. Op dezelfde manier, als waarop Jahwe zelf, hoewel de Schrift zegt: Hij heeft geen berouw, en Hij is nooit bang, toch even rustig zegt: Hij heeft berouw over dit en dat, en: Hij is bang, zelfs voor „zijn reputatie“, lees maar eens Deut. 32: 27, vgl. Ex. 32: 10—14, en verwante plaatsen. Jahwe verklaart daar zelf, dat Hij het volk al lang zou hebben verdaan, als Hij niet „bang was“ (er staat: vreezen, hetzelfde woord als ook in Job 41: 16, naar onze nummering, Deut. 18: 22, Num. 22: 3; Deut. 1: 17; 1 Sam. 18: 15; Job. 19: 29; Hos. 10: 5). Bang voor den smaad van de toezijende heidenen, die zouden zeggen: niet Jahwe heeft Israël de lendenen gebroken, maar wij; Jahwe is machteloos.

Ons dunkt, dat een juist inzicht omtrent het karakter van Gods plan, dat Hij hier ontvouwt, ons ont- heft van de zorg, welke keus we toch wel zouden moeten doen uit het dilemma, boven bedoeld.

We kunnen dus nu terugkeeren tot de vraag, of soms de klassieke gereformeerde theologie aansprakelijk is voor Kuyper's merkwaardige stelling, dat de gemeene-gratie-leer haar uitgangspunt kan en moet nemen in het beweerde noachietische verbond.

We antwoorden op die vraag ontkennend. Enkele punten slechts ditmaal:

a) In het voorbijgaan zij erop gewezen, dat Kuyper een man als Heidegger aanstonds tegen zich heeft, als het erom gaat, vast te stellen, dat, en waarom, het noachietische verbond iets volslagen nieuws stelde. Kuyper (a.w. I, 14) beweert zoo stellig mogelijk: na den zondvloed is er een „n i e u w e s t a n d e r d i n g e n“ ontstaan. Nu is het woord „s t a n d e r d i n g e n“ reukelijk; maar zelfs als we het zoo reukelijk nemen als 't maar even kan, zeggen we toch: hier liggen in een enkelen volzin problemen voor den opbouw van het begrip „natuur“ en „natuur-ordinantie“, die men toch niet zoo luchtig afwimpelen kan. Die „n i e u w e s t a n d e r d i n g e n“ wordt door Kuyper dan in verband gezet met „de korst dezer aarde“ niet alleen, maar ook met „de atmosferische gesteldheid“. Tweemaal tevoren was hij (naar Kuyper's meening) „afgebroken en veranderd“, eerst met het teloor gaan van „de schoonheid van het paradijs“, later met den zondvloed (12). Maar dat zal nu voortaan niet meer geschieden. Wat die verandering betreft: eerst spreekt Kuyper nog maar van een „vermoeden“; men zou dus zeggen: concludeer dus maar niet voorloopig, vooral niet, als ge op zoek zijt naar een „vast uitgangspunt“. Maar al spoedig wordt het „vermoeden“ omgezet in stellige bewering, en wordt die nieuwe stand-der-dingen in verband gezet met het bekende woord over het niet zullen ophouden van zomer en winter, dag en nacht, zaaiing en oogst (14). Maar Heidegger zegt: geen nieuwe stand, maar de oude orde, daarover gaat het in Gen. 8: 22.

b) Ook het beroep op Calvin, waartegen ons blad reeds een enkel woord inbracht, kan ons niet overtuigen. Zeker, Calvin spreekt, net zooals Augustinus het wel deed, althans toeliet, zolang het niet (bij Pelagius) méénens werd, van zekere (nonnulla) ruimte voor een gratie, die men kan aantreffen binnen de bedorven natuur, van bepaalde menschen, ten voorbeeld gesteld uit de kringen der ongeloofigen, bij wie de zonde beteugeld wordt, niet in haar aard, maar in haar „uitbarsting“. Maar is dit de bekende commune gratie? Neen, want wat het adjectief commune betreft: Calvin zelf spreekt van „speciaal“¹⁾. En wat het substantief „genade“ betreft: in de eerste plaats

¹⁾ : non esse istas communes naturae dotes, sed speciales Dei gratias, let op het meervoud. C. R. 2, 212.

maakt Calvin van die „speciose“ giften geen algemeeneldige categorie: ze komen als gave-bovendien (d.w.z. boven de natuurlijke gaven) voor, wel eens²⁾; en in de tweede plaats maakt juist de aanwending van het „meervoud“ (gratias) duidelijk, dat Calvin het woord bedoelt in den losseren zin, niet in den kategorialen van Kuyper. Als Calvin van „charis“ (grieksch woord voor „genade“, of ook wel „gunst“) spreekt, dan heeft hij wat anders op het oog, dan wanneer hij, klassiek gevormd man, van „charites“ (meervoud van charis) iets leest in een brief van Crispinus aan hem. We hebben vroeger al eens herinnerd aan het feit, dat ook Calvin het woord „gratie“ bezigde in den zin van „gracie“. In de onderhavige plaats beteekent het woord iets meer dan elegantie, gracie, maar het heeft stellig ook niet de waarde van „genade“, in denzelfden zin, als waarin Kuyper den term gemeene gratie wil opgevat zien. Die meervoudsvorm wijst de goede richting aan. „Een genade“ (men kan daarvan een meervoudsvorm gebruiken) is wat anders dan genade als commun aan allen, kategoriaal verstaan³⁾. K. S.

²⁾ Vervolg van vorig citaat: (speciales Dei gratias), quas varie et ad certum modum profanis aliquot dispensat. 2, 212/3.

³⁾ Vandaar, dat wij, verwijzend naar het gezegde in noot 1 en 2 over „speciose“ giften en „speciale graties“ ook de vrijheid nemen, in Inst. III, II, 14, C. R. 2, 198, de vertaling van Sizoo, Delft, I, 1931, 275, niet juist te achten. Calvin schrijft daar (inzake het ingenitum humano ingenio comprehensionis principium): sic tamen universale est bonum, ut in eo pro se quisque peculiarem Dei gratiam agnoscere debeat. Sizoo vertaalt: Maar toch is dit goed algemeen (lijkt ons niet juist, K. S.) in dien zin, dat ieder voor zich daarin de bijzondere genade Gods moet erkennen. Een vertaling, die de bekende gemeene-gratie-theorie als een zware steen zal drukken, maar die we toch heusch niet om die reden tegen haar zullen beschermen. Want we gelooven, dat de vertaling „een“ gratie wezen moet. Grond: niet alleen de verwijzing naar de moriones, die God schept, maar ook de verwijzing naar het feit, dat we hebben te erkennen een prorsus gratitum erga singulos beneficentiae munus. Sizoo vertaalt moriones door dwazen. Dwazen, die God schept, God, expres genoemd, hier, naturae conditor. Ik neig er toe, de andere betekenis van morio te nemen, nl. „mauros“, obscurus, niger, zie Faber, Thesaurus, Lipsiae, 1726, 1569, tegenover 1572 (alwaar het andersklinkende citaat uit Augustinus). Dat God dwazen schept, om ons te laten zien, hoe raar het wordt met het ingenitum, als het licht Gods er niet over uitgesproken is, schijnt ons een beetje vreemd. Morio kan van „mauros“ en van „morioon“ zijn.

⁴⁾ Laat men niet, door het woord „gratia“ steeds te lezen alsof het niet herhaaldelijk zoo iets als „gracie“ beteekende, vallen in de fout eerst van Peter Brunner, daarna van Haitjema, toen zij — van een ablatief een nominatief makende — de uitspraak verhaspelden: nec vero gratia caret antilogiae species; daarover schreef ik jaren geleden in „Tusschen 'Ja' en 'Neen'“.

Varia oecumenica

De gebonden Geref. Kerken in Nederland zijn (nog) niet aangesloten bij den Wereldraad van Kerken en den Oecumenischen Raad van Kerken in Nederland. Dit feit wordt door den „rechtervleugel“ in die kerken vaak naar voren geschoven: de „linkervleugel“ heeft zijn zin nog niet gekregen, formeel is er (nog) geen aansluiting.

We meenen echter, dat de „rechtervleugel“ al te veel accent on het nog-niet-officieel-aangesloten-zijn legt. Want in feite (de facto) handelen bewuste kerken, en met name de door de „linkerzijde“ beheerschte organen in die kerken, alsof er wél aansluiting is. De brief van de Oec. Geref. synode aan den Wereldraad, de artikelen van dr. Schelhaas, de brochures van dr. Dijk, ze kunnen het feit niet wegdoezelen, dat: a. de gebonden kerken wat de zending betreft geheel in de Wereldzending zijn ingeschakeld (officieel IS men aangesloten bij den missionairen arm van den Wereldraad, den Internationalen Zendingraad); b. voorts rustig (ondanks haar zich afzetten tegen vrijgemaakten) contacten opnemen met kerken, die aangesloten zijn bij den Wereldraad en c. tenslotte aan allerlei oecumenische acties, door Wereldraad of aanverwante organen georganiseerd, volop medewerking verleen.

Om de verdoezeling van feiten tegen te gaan geven we eenige voorbeelden, die ieder controleeren kan:

a. De W. F. M. Lindeboom schrijft in de Kerkbode cl. Dordrecht en Barendrecht, 23 Juni 1951, over de geestelijke verzorging van Amboneezen:

„De interkerkelijke commissie voor de geestelijke verzorging der geref. pastoren, uitgaande van het „Contact in Overheidszaken“ (het vroegere I.K.O., dat in den bezettingstijd zooveel heeft gedaan) heeft zich dadelijk hun lot aangetrokken. De Amboneezen, die nu reeds in Nederland zijn of nog zullen komen, zijn voor 'n zeer groot deel trouwe leden van de Protestantische Kerk in de Molukken. En nu wordt er naar gestreefd om in de kampen z.g. „noodgemeenten“ te vormen van deze Molukse kerk, temeer daar de meesten het Nederlandsch niet of onvoldoende beheerschen. Daartoe brengt thans een tweetal predikanten, die het Maleisch behoorlijk kennen, Dr. Brink en Dr. van Vessum, in opdracht van bovengenoemde interkerkelijke commissie,